

СТИЛІСТИЧНО МАРКОВАНА ЛЕКСИКА ЯК ОСНОВА ТЕКСТУ ПРОГНОЗУ ПОГОДИ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ)

Прогноз погоди – це один із основних типів інформаційних повідомлень, який створюється у результаті складання науково-обґрунтованих передбачень про майбутній стан погоди в певному населеному пункті чи регіоні та у певний період часу. Він складається та розробляється приватними або державними метеорологічними службами на основі методів метеорології. Virізняльною особливістю прогнозів погоди з-поміж інших типів інформаційних повідомлень є лексика, яка вживається у метеотексті (Коломієць, 2013, с. 50).

Основою функцією текстів прогнозу погоди є інформування, саме їй підпорядковані усі лексичні та граматико-синтаксичні засоби в цих текстах. Стилістичність метеотекстів вимагає від мовця використовувати такі мовні засоби, які допоможуть найбільш точно та в короткий період часу передати сутність синоптичного послання (Кийко, 2017, с. 187). У зв'язку з цим, незважаючи на термінологічність цього жанру текстів, в них вживаються лексико-стилістичні одиниці, які роблять текст прогнозу погоди стилістично-забарвленим.

Лексику, яка використовується у метеотекстах можна поділити на декілька груп:

- лексеми опису хмарності:
нім.: *wolkenlos* 'безхмарно', *sternklar* 'ясно (про ніч)';
укр.: *сонячно, малохмарно, похмура погода, хмарність*;
- лексеми опису опадів:
нім.: *Regen* 'дощ', *es regnet* 'дощить', *Schauer* 'злива', *Gewitter* 'гроза', *Regenfall* 'дощ', *Schnee* 'сніг', *gefrierender Regen* 'льодяний дощ';
укр.: *дощ, опади, суха погода, без опадів*;
- лексеми опису вітряності (напрямок вітру, сила вітру та його якісна характеристика, а також швидкість вітру):
нім.: *östlich* 'східний', *nach Norden* 'на північ', *schwach* 'слабкий', *stark* 'сильний', *ruppig* 'різкий', *kühl* 'освіжаючий', *warm* 'теплий';
укр.: *північно-східний, 8-метрові пориви, 9 метрів за секунду*;
- лексеми опису температурних умов:

нім.: *von über 40 Grad* ‘понад 40 градусів’, *mit 25 Grad drin* ‘25 градусів тепла’;

укр.: *від мінус 4 градусів до плюс 1 за Цельсієм*.

Проведений аналіз текстів прогнозів погоди на 6 телеканалах Німеччини (ZDF, Das Erste та NDR) та України (5 канал, 9 канал, Новий канал) показав, що метеотекстам притаманна цікава особливість: в німецькій мові використовується більш широкий синонімічний ряд для опису безхмарної погоди, напр.: *wolkenlos* ‘безхмарно’, *sternklar* ‘ясно’, а в українській мові – для опису хмарності, напр.: *малохмарно*, *хмарніть*, *похмура погода*.

У метеотекстах також широко використовуються лексеми, які характеризують факт відсутності або наявності опадів. Зроблений аналіз синоптичних текстів довів, що у німецькій мові використовується більш ширший синонімічний ряд на позначення опадів: *Regen* ‘дощ’, *es regnet* ‘дощить’, *Schauer* ‘злива’, *Gewitter* ‘гроза’, *Regenfall* ‘дощ’, *Schnee* ‘сніг’, *gefrierender Regen* ‘льодяний дощ’, загалом – 7 лексем. В українській ж мові, навпроти, використовується лише 2 лексеми: *опад* та *дощ*.

Щодо використання лексем на позначення відсутності опадів, потрібно зазначити, що у вибраних текстах німецькою мовою ці лексеми не вживаються, натомість в українській мові вживаються лексеми *без опадів* та *суха погода*.

Варто зазначити, що текст прогнозу погоди німецькою мовою містить більш деталізований опис опадів, тобто зазначається саме вид опадів, який очікується у певний час на певній частині території. В проаналізованих метеотекстах українською мовою зазвичай вживається лексема *опад*, яка є, певним чином, загальною характеристикою явища погоди.

Для опису відсутності опадів на певній території у проаналізованих текстах прогнозу погоди українською мовою зустрічаються 2 позначення, а саме *без опадів* (2 рази) та *суха погода* (1 раз). Порівняння метеотекстів німецькою та українською мовами показало, що у німецькій мові радше вживаються лексеми, які позначають не тільки відсутність опадів, але й відсутність захмареності, наприклад: *wolkenlos* ‘безхмарно’. При чому на лише на позначення одного природного явища, дощу, у проаналізованих текстах зустрічається чотири різних варіанти позначення: *Regen* ‘дощ’, *es regnet* ‘дощить’, *Regenfall* ‘дощ’ та *Schauer* ‘злива’.

На позначення вітряності у текстах прогнозу погоди вказується деталізована характеристика природного явища – напрямок та швидкість вітру.

нім. *Und der Wind kommt aus östlichen Richtungen ziemlich ruppig daher erst aber trocken und kühlt ein wenig*. ‘Вітер, який дмухатиме зі сходу, буде доволі різким, але сухим та освіжаючим’.

укр. *Північно-східний вітер дмухатиме зі швидкістю 10 метрів на секунду*.

Таким чином, для метеотекстів українською мовою характерне вказання напрямку вітру в чвертях горизонту: північно-східний, південно-західний, південно-західний тощо, у німецьких ж текстах напрямок вітру вказується за допомогою прийменників *aus* ‘від’ та *nach* ‘до’, тобто з вказанням звідки та куди дме вітер (Скубашевська, 2015, с. 172).

У текстах прогнозу погоди німецькою мовою майже не вказується швидкість вітру, замість цього вживаються лексеми на позначення сили вітру, а саме *schwach* ‘слабкий’, *stark* ‘сильний’, *ruppig* ‘різкий’, *stürmisch* ‘штормовий’, а також його якісна характеристика, напр.: *frisch* ‘свіжий’, *trocken* ‘сухий’, напр.:

нім. *Am Sonntag weht der Wind schwach nach Norden mäßig bis frisch* ‘У неділю слабкий прохолодний вітер дмухатиме на північ’;

Wir haben immer noch dieses kräftige hoch Peter, das für eine östliche Strömung sorgt und springt trockene Luft, springt warme Luft und Wind ‘Все ще вирує потужний фронт високого тиску Пітер, який забезпечує східний вітер і несе сухе потвіря та тепло’.

В метеотекстах українською мовою, натомість, вказують максимальну швидкість вітру в метрах на секунду або максимальну середню швидкість вітру. Якщо очікується, що протягом півдоби швидкість вітру буде значно змінюватися, то вказівка на ці зміни формулюється за допомогою термінів *ослаблення* або *посилення* з додаванням характеристики часу доби.

укр. *Вітер у вівторок дмухатиме зі сходу та північного сходу, його сила – 9 метрів на секунду*.

Тим часом на заході області його пориви 8-ми метрів.

Невід’омною частиною синоптичних текстів є використання показників температури. У текстах прогнозу погоди зазвичай вказується мінімальна температура повітря вночі і максимальна температура повітря вдень. У прогнозах температури повітря для населеного пункту або для окремої частини території дозволяється вказувати температуру повітря одним числом з використанням прийменників *від* та *до* українською мовою та *von über* ‘понад’ та *mit* ‘з’ у німецьких метеотекстах.

нім. *Spitzenreiter zurzeit aber Spanien mit ungewöhnlich hohen Temperaturen von über 40 Grad* 'Іспанія в даний час займає лідуючі позиції з незвично високими температурами понад 40 градусів';

Selbst an den Küsten ist ein Sommertag mit 25 Grad drin 'Власне на узбережжі очікується 25 градусів тепла'.

укр. *Так, у Дніпрі 14-го листопада очікується від мінус 4 градусів до плюс 1 за Цельсієм*;

Температура повітря протягом ночі – 11-14 нижче нуля, у світлу пору доби – від 5-ти до 7-ми, так само нижче нульової позначки.

Отже, метеотексти мають інформативний характер та стислий об'єм, що передбачає використання певної стилістично маркованої лексики. У метеотекстах можна зустріти лексеми для позначення будь-якого виду опадів температурних даних, швидкості та напрямку вітру тощо. При аналізі метеотекстів німецькою та українською мовою були визначені як спільні, так і відмінні особливості. До спільних визначених особливостей належать використання груп лексем опису погодних умов: на позначення хмарності, температурних умов, опадів та вітряності та вживання прийменників для опису показників температури. До відмінних рис метеотекстів проаналізованими мовами належать кількість вживаних лексем для опису різних погодних умов (вітряності та опадів), а також більш широкі чи вузькі синонімічні ряди, притаманні німецькій чи українській мові у різних аспектах дослідження.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кийко, Ю. (2017) Deutsche und ukrainische Wetterberichte im Kontrast. *Науковий вісник Чернівецького університету*. Збірник наукових праць. 319-320. 184 – 191.

2. Коломієць, О. М. (2013) Газетне синоптичне повідомлення як різновид тексту малого жанру та об'єкт вивчення сучасної лінгвістики. *Нацкові праці. Філологія. Мовознавство*. 216 (204). 49-52.

3. Скубашевська, О. С., Коломієць, О. М. (2015) Лексичні особливості газетних синоптичних текстів: (на матеріалі англійської, польської та української мов). *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 9. Сучасні тенденції розвитку мов. 13. 171-175.